
L-Importanza tal-Lingwi fid-Dinja

Charles Briffa

L-istudjuzi qeghdin ibassru li sa tmiem is-seklu li ghadu kif beda nofs is-sitt elef lingwa li hawn fid-dinja se jispiċċaw għal kollox (jigifieri jsiru lingwi mejta), u elfejn oħra mill-bqija se jkunu mhedda tul is-seklu ta' wara (jigifieri jkunu lingwi moribondi). F'dan l-istadju tal-ġrajja umana tajjeb li niflu daqsxejn l-argumenti kulturali u xjentifiċi favur il-konservazzjoni tal-lingwi. It-tmiem ta' dawn il-lingwi hadd ma jixtiequ imma donnu m'hemm x' taghmel għax hemm bosta fatturi politiċi u ekonomiċi jagħfsu fuq komunitajiet żgħar biex lill-generazzjonijiet il-ġodda jaqtgħulhom il-kuntatt/i minn mal-lingwi tradizzjonali. Mela l-lingwi li se jispiċċaw, mhux se jispiċċaw minhabba li huma neqsin fihom infushom imma minhabba xi qawwiet esterni li l-popli tagħhom m'għandhomx kontroll fuqhom. U din se tkun tabilhaq tragedja għad-dinja. Hemm il-possibilità wkoll li d-dinja jkollha lingwa waħda biss – forsi sakemm jerga' jinbena xi torri ta' Babel iehor u l-istorja terga' tibda mill-ġdid. Però qabel ma nkunu għal kollox pessimisti, tajjeb illi ngħidu li n-nies iħobbu jisfruttaw il-lingwa (bħalma jħobbu jisfruttaw l-art u kull haġa oħra naturali li għandu l-bniedem) għall-kapriċ jew għall-għajxien, u b'hekk in-nies stess ikunu qeghdin iwettqu l-harsien ta' l-ambjent lingwistiku.

L-Akkademja tal-Malti temmen li lingwa żgħira (jigifieri, lingwa li l-għadd ta' nies li jitekellmuha huwa żgħir), bħalma hi l-lingwa Maltija, għandha s-siwi tagħha u, fil-kuntest ta' diversità lingwistika, għandha d-dritt lingwistiku tagħha. Dan id-dritt lingwistiku jintrabat mad-drittijiet umani, filwaqt li s-siwi tal-Malti jinfirex fuq tliet fergħat ewlenin: il-Malti bħala mezz ta' komunikazzjoni, bħala simbolu ta' identità kulturali u nazzjonali, u bħala għan għall-istudju. Għall-Akkademja d-dritt u s-siwi jintgħagħnu f'għaġna waħda.

Il-Malti bħala Mezz ta' Komunikazzjoni

F'hafna oqsma tas-soċjetà (pereżempju, fl-edukazzjoni, fil-kummerċ lokali, fil-knisja, fl-amministrazzjoni, fil-qrati) ahna l-Maltin nikkomunikaw bejnietha bil-

Malti u ghandna bosta sitwazzjonijiet meta nafu nkunu bilingwi. Biex nitkellmu meta mmorru nixtru l-bżonnijiet ta' kuljum? Biex nitolbu meta nkunu wahidna m'Alla? Biex nirrabjaw ma' xulxin? Biex ikellmuna l-politikanti taghna? Il-generazzjonijiet il-kbar ta' l-emigranti Maltin ukoll jikkomunikaw maghna u bejniethom stess bil-Malti. Mela, fil-preżent nistghu nghidu li l-Malti ghandu valur strumentali qawwi fil-kuntesti Maltin, imma xorta wahda jinstab jikkompeti ma' l-Ingliż. Forsi hawnhekk ta' min jistaqsi l-Ingliż huwiex jiehu post il-Malti (f' Malta) u jekk il-Malti huwiex wiehed minn dawk l-ilsna li se jsiru moribondi u allura ghandu l-bżonn li jkun ikkonservat. Meta soċjetà ma tibqax tuża lingwa, it-tfal ma jsibu ebda motivazzjoni biex jitghallmuha, u ghalhekk dik il-lingwa tispicċa moribonda. Dan naħsbu li ġara fost l-emigranti Maltin. L-użu tal-Malti fosthom kien limitat hafna, u allura bosta mill-generazzjonijiet iż-żgħar spicċaw parteċipanti passivi tal-Malti jew inkella spicċaw qatgħu l-kuntatt mal-Malti għal kollox. Xi whud minnhom illum il-ġurnata jixtiequ jitghallmu l-Malti minhabba gheruqhom.

Il-Malti bħala Simbolu ta' Identità

Minbarra bħala għodda ta' komunikazzjoni, il-Malti jista' jkollu htieġa kulturali. Huwa mahżen ta' tradizzjoni kulturali, mod ta' għajxien u ta' espressjoni li jseddaq is-sens ta' identità fina. Huwa wirt u allura huwa rigal mingħand dawk ta' qabilna. Għandna nharsuh bħalma nharsu l-monumenti storiċi. Fil-kultura unika li joffri l-Malti tinsab il-karatteristika nazzjonali, u għalhekk l-ilsien isir għelm ta' identità nazzjonali. Kull lingwa thaddan fiha l-ġrajja ta' poplu u tikkxef kemm kemm il-mentalità ta' dak il-poplu għax is-sistemi lingwistiċi (nghidu aħna, kif inqassmu n-nomi, x'sistema ta' pronomi nużaw, kif inħaddmu l-verbi) juruna kif dak l-istess poplu jikklassifika kollox fl-ambjent nattiv tiegħu. Dawn ikomplu johorġu l-karatteristiċi li jagħtuna identità.

Il-Malti bħala Għan għall-Istudju

Imma huma wkoll elementi ta' studju. Il-lingwa tikkxef mudell ta' migrazzjoni u allura tikkontribwixxi għall-istampa evoluzzjonarja ta' l-umanità. L-element imħallat fil-Malti jagħti xhieda ta' proċessi dijakroniċi li jistgħu jwessgħu l-istampa soċjo-kulturali taghna. L-istudju sinkroniku tal-Malti mbagħad jaf iwassal għal sejbiet utieqa bħal, nghidu aħna, minhabba li l-lingwa hija prodott tal-moħħ, xi strutturi u proċessi mentali kapaċi jwasslu sabiex jiġġeneraw is-sentenza tal-Malti – inżommu f'moħħna li l-istrutturi responsabbli għall-kompetenza fil-Malti jvarjaw f'tit minn dawk li nsibu f'lingwi oħra.

Eżistenza vs Ghajxien

Issa ahna hawnhekk m'ahniex qeghdin nitkellmu fuq l-eżistenza tal-Malti. L-eżistenza tal-Malti m'ghandniex biża' minnha. Hija assigurata ghaliex l-ixkafef ta' l-arkivji tagħna mtlew bid-dizzjunarji, bix-xoghlijiet letterarji, b'kotba ta' referenza, bil-grammatki, b'*recordings* tar-radju u tat-televisin, u issa anki bis-CDs. Imma qeghdin nitkellmu fuq li nżommu l-Malti haj ghax jista' jibqa' jservi bhala mezz ta' komunikazzjoni, bhala simbolu ta' identità, u għall-istudju (aktar faċli għall-istudjuż li jeżamina xi haġa hajja milli xi haġa mejta).

L-istudju tal-Malti għandu jibbenefika lill-umanità. Id-dinja għandha bżonn id-diversità lingwistika ghax il-lingwi jiġbru fi hdanhom bir ta' tagħrif uniku. Jekk lingwa tibqa' hajja tipprovi aktar tagħrif fuq il-proċessi ta' bidla ghax tkun entità dinamika. Il-pronunzja u l-intonazzjoni jinbidlu, jissawwar kliem ġdid, jiċċaqalqu wkoll (għalkemm bil-mod hafna) il-forom grammatikali, jaslu sfumaturi semantiċi godda, jibqgħu l-movimenti stilistiċi – u xejn ma jsir iffossilizzat. L-arkivji jagħtuna biss parti mid-deskrizzjoni tal-lingwa: dik il-parti ta' meta kienu kkompilati. Il-lingwa hajja tista' tiġi eżaminata xjentifikament. U l-bniedem għadu ma jafx eżatt kemm id-diversità lingwistika tista' tkunlu importanti. F'kull lingwa hemm rikkezzi u kumplessitajiet kbar, u hekk irridu nħarsu lejn il-Malti: bhala prodott kulturali u fenomenu naturali. U minhabba dawn ir-rikkezzi u l-kumplessitajiet irridu nagħtuh ir-rispett li għandu bżonn.

Illum il-ġurnata għandna bosta deskrizzjonijiet tal-Malti. Imma għadna lura fl-istudju tiegħu. Biżżejjed insemmu li għad m'ghandniex deskrizzjoni sintattika u lanqas semantika tiegħu. Min jaf x'għad hemm mohbi, x'għad niskopru fi lsienna. Jekk inhalluh imut, inkunu qeghdin neqirdu dak li għad ma tghallimniex.